



13.3.2018

**Helsingin kaupunginmuseon lausunto Pakilanpuiston ympäristön asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta**

HEL 2018-000496 T 10 03 03

Helsingin kaupunkiympäristön toimiala / Maankäyttö ja kaupunkirakenne / Asemakaavoitus on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Pakilanpuiston 31.1.2018 päivätystä asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Perustehtävänsä mukaisesti kaupunginmuseo tarkastelee hanketta kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta ja esittää kantanaan seuraavaa.

Asemakaavan muutosalue sijaitsee Kehä I:n pohjoispuolella, Pakilantien, Halkosuontien ja Palosuontien väliin jäävällä alueella. Varsinaisesti kaavamuuotos koskee Pakilanpuistoa, Pakilan yläasteen tonttia puiston länsipäässä ja Pakilan ala-asteen tonttia, joka jää puiston ja Halkosuontien väliin. Lisäksi muutosalueeseen kuuluvat Palosuontien varrella sijaitsevat ja toiselta puoleltaan Pakilanpuistoon rajautuvat NMKY:n Pakilan toimintakeskuksen tontti, sen vieressä sijaitseva partiolaisten partiomajan tontti ja päiväkotitontti Pakilan tontti. Myös Pilkekujan ja Halkosuontien katualuetta kuuluu aluerajaukseen. Lisäksi Elontien ja Ripusuontien välisessä korttelissa muusta kaava-alueesta erillään sijaitseva päiväkotitontti Havukan tontti kuuluu suunnittelualueeseen.

Asemakaavan muutoksen tavoitteeksi on asetettu tutkia Pakilanpuistoon ja osaan sen ympärillä sijaitseville koulu- ja päiväkotitonteille sekä näistä erillään sijaitsevan päiväkotitontin Havukan tontille hanketta, jossa tarkastellaan Pakilan alueen koulu- ja päiväkotien tilatarpeita kokonaisuutena. Samassa yhteydessä tarkastellaan myös liikunta-alueiden kehittämistä, väistötilaratkaisuja ja mahdollisesti vapautuvien tonttien muuttamista asumiseen. Asemakaavamuutoksen tavoitteina on mahdollistaa paras toteuttamisratkaisu koulujen ja päiväkotien toiminnan, kaupunkikuvan ja kokonaiskustannusten kannalta. Lisäksi todetaan, että ratkaisun tulee olla sellainen, ettei se estä jatkossa uudessa yleiskaavaa alueelle osoitettujen maankäyttötavoitteiden toteuttamista.

Voimassa olevassa Helsingin yleiskaava 2002:ssa suunnittelualue on pääosin merkitty kaupunkipuistoksi, osin pientalovaltaiseksi alueeksi asumiselle ja moottorikaduksi. Helsingin uudessa yleiskaavassa pääosa suunnittelualueesta on merkitty asuntovaltaiseksi alueeksi A3, jossa aluetta kehitetään pääasiassa asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä lähipalvelujen käyttöön. Korttelitehokkuus on pääasiassa 0,4-1,2, perustellusti korttelikohtaisesti suurempikin. Pakilan-



13.3.2018

tien varsi on merkitty asuntovaltaiseksi alueeksi A2 samoin käyttötarkoituksin, mutta korttelitehokkuus on pääasiassa 1,0-2,0 ja alueen keskeisten katujen varsille tulee mahdollistaa liike- ja muuta toimitilaa. Päiväkoti Havukka puolestaan sijaitsee asuntovaltaisella alueella A4, jolla korttelitehokkuus on pääasiassa alle 0,4. Kehä I: n kohdalla on merkin-  
tä valtakunnallisesti / seudullisesti tärkeä tie tai katu eritasoliittymineen.

Nykyisellään pääosan suunnittelualueesta muodostaa metsäinen puistoalue Pakilanpuisto. Voimassa olevassa asemakaavassa puiston itäosaan Halkosuontien läheisyyteen on osoitettu rakennusala 300 k-m<sup>2</sup> kokoiselle leikkipuistorakennukselle, jota ei kuitenkaan ole toteutettu. Puistoalueen länsireunassa, aivan Pakilantien ja Kehä I kulmassa sijaitsee Pakilan yläasteen rakennuskokonaisuus. Kokonaisuuden vanhimman osan muodostaa arkkitehti Jalmari Peltosen vuonna 1939 suunnittelema osa, joka sijoittuu tontin lounaiskulmaan. Tämä kolmikerroksinen aumakattoinen osa on alun perin rakennettu Pakilan kansakouluksi. Ensimmäisen kerran koulua on laajennettu samoin arkkitehti Jalmari Peltosen kymmenen vuotta myöhemmin laatiman suunnitelman mukaan, jossa olevan rakennuksen itäpuolelle rakennettiin pienehkö lisäosa. Vuosina 1966-1968 kaupungin omana työnä (Hilkka Suvanto / Ossi Leppämäki / Helsingin kaupungin rakennusviraston talorakennusosasto) laadittiin suunnitelma vanhan osan muutoksista ja tontin länsireunan suuntaiseksi kolmikerroksiseksi, liikuntasalin käsittäväksi laajennusosaksi. Seuraavan kerran muutostöitä ja laajennusta kouluun suunniteltiin vuonna 1988, jolloin jälleen Helsingin kaupungin rakennusviraston talosuunnitteluosaston arkkitehtuuritoimistossa suunniteltiin laajennukset molempien itään suuntaavien siipien päihin. Toteutettujen laajennusosien lisäksi tontille oli sijoitettu koulun tilapäisrakennuksia jo 1970-luvulta lähtien. Viimeisin paviljonkikoulu tontin itäreunassa on vuodelta 2010. Tämän paviljonkikoulun vieressä sijaitsee Helsingin palloseuran jalkapallokenttä. Kyseisellä paikalla on sijainnut kenttä likipitään yhtä kauan kuin koulu omalla tontillaan.

Toinen suunnittelualueen kouluista on Halkosuontien varrella sijaitseva Pakilan ala-asteen koulu, alun perin Pakilan kansakoulu. Kyseinen koulu on rakennettu arkkitehti Jorma Järven vuonna 1953 laatimien suunnitelmien mukaan. Pakilan ala-asteen koulurakennuksen muodostavat nelikerroksinen luokkasiipi ja tätä hieman leveämpirunkoinen, mutta matalampi salisiipi. Rakennuksen satulakattoisten siipien julkisivuissa vuorottelevat erikorkuisten ikkunoiden muodostamat nauhat ja rapatut vaakakentät sekä näitä vertikaalisesti rytmittävät puhtaaksimuuratut tiilinauhat tai-kentät. Oman persoonallisen lisänsä tähän rakenteellisuutta korostavaan julkisivukokonaisuuteen tuovat lennokkaat puurakenteiset sisäänkäyntikatokset. Tilajäsentelyltään koulu edustaa ensimmäisiä solujärjestelmään perustuvia koulurakennuksia, sillä luokkatilat on koottu



13.3.2018

kahden aulatilán ympärille niin, että kerrokset toisesta neljánteen on yhdistetty sisäportailta toisiinsa. Suoraan uloskäyntiä näistä aulailoista ei kuitenkaan ole. Sisätilat ovat lapsen mittakaavan huomioon ottavia ja niiden materiaalivalikoimassa korostuvat luonnonmukaiset materiaalit kuten puu, puhtaaksimuurattu tiili ja mosaiikkibetoni. Luokka-aulojen keveät kierreportaat ovat veistokselliset ja hienostuneet.

Edellä mainitut koulut ovat mukana Helsingin vuosina 1880-1980 rakennetuista koulurakennuksista tehdyssä selvityksessä (Opintiellä; Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:12.). Kyseisessä selvityksessä koulut on jaoteltu arvoluokkiin, 1+, 1, 2 ja 3, joille puolestaan on asetettu sekä asemakaavallisia tavoitteita että rakennusten kunnossapitoa ja perussparannusta koskevia tavoitteita. Pakilan ala-asteen koulu on arvoitettu 1-luokkaan ja yläasteen koulu 3-luokkaan. 1-luokan kohteet ovat kouluja, jotka tulisi asemakaavan muuttamisen ajankohtaistuessa suojella asemakaavalla kulttuurihistoriallisesti arvokkaina niiden rakennustaiteellisten, kaupunkikuvallisten ja / tai historiallisten arvojen perusteella. Myös sisätiloista tulee olla maininta asemakaavamääräyksessä. Rakennuksen kulttuurihistoriallisten arvojen ja säilyneisyyden tarkentamiseksi ja niin asemakaavatyön kuin tulevien korjausten pohjaksi Pakilan ala-asteen koulusta tulee teettää perusteellinen rakennushistorian selvitys. Pakilan ala-asteen koulurakennuksen voidaan kuitenkin todeta selvästi olevan kohde, joka kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen tulee tulevassa asemakaavassa varmistaa riittävin suojelumerkinnöin ja -määräyksin. 3-luokan kohteet ovat usein säilyneisyydeltään tai muilta arvoiltaan alentuneet niin, etteivät ne yleensä ole asemakaavallista suojelua edellyttäviä. Kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta Pakilan yläasteen koulussa tulisi kuitenkin tutkia koulun vanhimman osan säilyttämistä, mikäli koko rakennuskokonaisuuden säilyttämistä ei pidetä mahdollisena.

Suunnittelualueeseen kuuluu myös kaksi päiväkotirakennusta. Näistä vanhempi, Palosuontien päässä sijaitseva päiväkotikoti Pakila on rakennettu 1940-luvun lopulla Mannerheim-liiton Pakilan lastentarhaksi ja terveystaloksi suunnittelijanaan mahdollisesti E. Tarvainen 1948. Rakennus on nykyään kokonaisuudessaan päiväkotikäytössä. Kahdesta erikorkuisesta satulakattoisesta massasta muodostuva päiväkotirakennus rapattuine julkisivuineen, luonnonkivisokkeleineen ja selkeine aukuksineen edustaa arkkitehtuuriltaan rakentamisaikakaudelleen tyyppillistä, vähäeleistä ja aikakaudelle ominaista yleispätevää rakentamista. Itäjulkisivuun rakennetusta poistumistieportaasta ja muutamista pienemmistä muutoksista huolimatta rakennus on ilmeisen hyvin säilyttänyt ainakin ulkoiset ominaispiirteensä. Myös toinen suunnittelualueen päiväkotirakennuksista on jo alun perin suunniteltu päiväkodiksi. Ripu-



13.3.2018

suontien varrella sijaitseva päiväkotikoti Havukka on Arkkitehtitoimisto Terttu ja Heikki Suvitien vuonna 1975 laatimien suunnitelmien mukaan rakennettu. Jo rakentamisaikanaan suurta päiväkotia on laajennettu Keiski Arkkitehdit Oy:n vuonna 2001 laatimien suunnitelmien mukaan niin, että tällä hetkellä päiväkodissa on noin 150 lasta. Rakennus on tasakattoinen ja hahmoltaan polveileva useine sisäänkäynteineen. Pääasiallisena julkisivumateriaalina on puhtaaksimuurattu punainen tiili. Ikkunoiden yhteydessä on aikakaudelle ominaiseen tapaan käytetty vaneria ja erisuuntaista laudoitusta. Syvärunkoisen rakennuksen sisätiloja on valasitu myös kattoikkunoin. Esillä olevan kaavahankkeen tavoitteena on mahdollistaa sekä päiväkotikoti Pakilan että päiväkotikoti Havukan tilojen korvaaminen uudisrakennuksella. Kaupunginmuseo pitää valitettavana, että Helsingissä ei ole tehty kaupungin alueella toimivista eri-ikäisistä päiväkodeista kokonaiskuvan antavaa selvitystä eikä arvoitusta. Tällaisen kokonaiskuvan puuttumisen vuoksi esillä olevien Pakilan päiväkotien merkityksen ja aseman hahmottaminen helsinkiläisen päiväkotirakentamisen historiassa on haastavaa. Kaupunginmuseo pitää tärkeänä, että kaavatyön yhteydessä kuitenkin tutkitaan uusia käyttömahdollisuuksia näille mitä ilmeisimmin päiväkotikäytöstä poistuville rakennuksille ja arvioidaan myös niiden mahdolliset suojelutavoitteet.

Koulu- ja päiväkotirakennusten lisäksi suunnittelualueella sijaitsee Helsingin NMKY:n Pakilan toimintakeskus ja Vuorenhaltijoiden lippukunnan partiomaja. NMKY:n toimintakeskus on rakennettu talkootyönä arkkitehti Bertel Saarnion vuonna 1961 laatimien suunnitelmien mukaan. Pohjakaavaltaan L-kirjaimen muotoinen rakennus käsittää kaksikerroksisen salisiiven, jossa on myös pieni asunto sekä aulatiloja ja kerho- huoneita käsittävä matala siipiosa. Molempien siipien julkisivut ovat alaosastaan kalkkihiekkatiiltä ja yläosastaan ruskeata profiilipeltiä, alun perin pystylaudoitusta. Kattomuotona on pulpetti ja ikkunat on jäsennelly selkeiksi nauhoiksi ja kentiksi. Rakennus on arkkitehtuuriltaan tyylikäs ja selkeä 1960-luvun kokoontumisrakennus. Talkootyönä rakennetussa talossa käytetyt materiaalit ja ratkaisut eivät kaikilta osin ole kestäneet aikaa. Rakennuksella on arvoja osana Helsingin NMKY:n toiminnan ja Pakilan yhteisöllistä historiaa. Rakennusteknisen heikkouden vuoksi kaupunginmuseo ei kuitenkaan tule esittämään rakennukselle asemakaavallista suojelua, sillä rakennuksen korjaaminen tulisi väistämättä johtamaan hyvin laajoihin materiaalien ja rakenteiden uudistuksiin ja alkuperäisyyden olennaiseen heikkenemiseen. Suunnittelualueella, NMKY:n toimintakeskuksen lounaispuolella puuston keskellä sijaitsee vielä pieni, Pakilan partiomajaksi vuonna 1955 suunniteltu rakennus. Satulakattoinen rakennus on pääosin hirsirunkoinen, mutta rakennuksen pohjoispäässä on rankorakenteinen varasto-osa, joka on tulipalossa vaurioitumisen vuoksi uusittu 1960-luvun lopussa. Tämä pieni



13.3.2018

majarakennus on siten palvellut alkuperäisessä käytössä yli kuusi-kymmentä vuotta ja on naapurinsa tapaan osa pakilalaisten lasten ja nuorten yhteisöllistä historiaa. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan rakennuksen siirtoa uuteen paikkaan voidaan tarvittaessa tutkia.

Edellä mainittujen, suunnittelualueella sijaitsevien rakennusten lisäksi Pakilanpuiston asemakaavan muutoksen suunnittelussa tulee ottaa suunnittelualueeseen rajautuva Halkosuontien varren jälleenrakennuskauden pientalokokonaisuus. Kyseiset korttelit 34132 ja 34133 on 19.1.1996 voimaan tullessa asemakaavassa määritelty erillispientalojen korttelialueeksi, jolla ympäristö säilytetään AO/s. Näillä korttelialueilla ei alueella olevia asuinrakennuksia saa purkaa ilman rakennuslautakunnan lupaa. Rakennuslautakunta voi myöntää luvan purkamiseen vain jos siihen on olemassa pakottava syy. Alueella ovat sallittuja vain sellaiset toimenpiteet, jotka edistävät rakennusten ja niiden lähiympäristön säilymistä ja olennaisten piirteiden vahvistamista. Kaupunginmuseo katsoo, että tämän suojelumääräyksen tavoitteita ei saa vaarantaa, mikäli näiden kortteleiden lähituntumaan aiotaan sijoittaa rakentamista.

Suunnittelualueella on sijainnut tai sijaitsee Muinaismuistolain suojaamia ensimmäisen maailmansodan linnoitteita. Lännessä Pakilan yläasteen eteläsiiven kohdalla on sijainnut tukikohta XXII:4:n (Länsi-Pakila, muinaisjäännösrekisterin nro 1000013777) linnoitteita, joka ovat tuhoutuneet koulun rakentamisessa. Piha-alueen kaakkoiskulmassa maan alla voi sijaita osa yhdyshautaa, joka on johtanut koulun tontin kaakkoispuolella sijaitsevaan betoniseen rakennelmaan tieleikkauksen yläreunassa.

Suunnittelualueen keskiosassa Pakilankentän itäpuolella on mennyt lounais-koillis-suunnassa yhdystie, josta on säilynyt lyhyt osuus maastossa.

Suunnittelualueen kaakkoisosassa päiväkotikiikari Pakilan kohdalla ja länsipuolella on sijainnut tuhoutunut tykkipatteri 86 ja sen eteläpuolella itä-länsi-suuntainen yhdystie. Pohjoisempaan Helsingin NMKY:n Pakilan toimintakeskuksen läpi on mennyt yhdyshauta Palosuontien itäpuolella sijaitsevalta linnoitusalueelta (sm-alue). Yhdyshauta on todennäköisesti tuhoutunut suurimmalta osaltaan toimintakeskuksen tontin kohdalla. Toimintakeskuksen ja Partiomajan länsipuolisen mäen rinteillä sijaitsee laajalti tukikohta XVII:13:n (Länsi-Pakila, muinaisjäännösrekisterin nro 1000013711) taistelu-/yhdyshautoja, jotka on peitetty. Niitä pohjoisessa rajaava ulkoilutie on rakennettu aseman edessä sijainneen piikkilankaesteen kaivantoon, mutta sitä suojaavaa valliä on jäljellä niiden pohjoispuolella. Aseman alle kallioon on louhittu hevosenkengän muotoi-



## Helsingin kaupunki

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala  
Kulttuuripalvelukokonaisuus  
Kaupunginmuseo  
Kulttuuriperintöyksikkö  
Kulttuuriympäristötiimi,  
kulttuuriympäristöpäällikkö

## Lausunto

6 (6)

13.3.2018

nen luola, johon johtaa kapeat betonilla tuetut yhdyshaudat. Luola on uudistettu myöhemmin.

Yläasteen tontilla, päiväkotikiikot Pakilan ja toimintakeskuksen kohdilla on sijainnut ensimmäisen maailmansodan linnoitteita, jotka on merkitty tuhoutuneiksi. Niille voi suunnitella ja rakentaa, mutta sillä varauksella, että jos linnoitusrakennelmia löytyy rakennettaessa, ollaan yhteydessä museoviranomaisiin niiden dokumentoimiseksi. Ala-asteen ja partiomajan kohdilla ei ole sijainnut linnoitteita.

Palosuontien länsipuolisten peitettyjen linnoitteiden tai muulla säilyneiden rakenteiden asemasta pitää neuvotella Museoviraston kanssa. Ensisijaisena tavoitteena on aina niiden säilyttäminen. Niihin kajoaminen vaatii Museoviraston lupaa.

Edellä mainittuun viitaten kaupunginmuseo katsoo, että Pakilanpuiston ympäristön asemakaavan muutoksen suunnittelualueeseen liittyy muinaismuistoalueita, rakennuksia tai rakennuskokonaisuuksia, joiden kulttuurihistorialliset arvot ovat jo tunnettuja ja tunnustettuja ja nämä arvot tulee ottaa huomioon asemakaavan muutoksessa. Tämän lisäksi esimerkiksi päiväkotirakennuksien kohdalla mahdolliset suojelutarpeet ja tavoitteet tulee selvittää mahdollisimman pian. Kaupunginmuseo osallistuu mielellään uusien suojelumääräysten ja asemakaavamääräysten laadintaan.

### Lisätiedot

Anne Salminen, tutkija, puhelin: +358931036501  
anne.salminen(a)hel.fi

Sari Saresto  
kulttuuriympäristöpäällikkö

### Tiedoksi

Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu  
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus